

Chudoba a nerovnosti

Chudoba ve světě kolem nás

Anotace

Lekce se blíže věnuje tématu chudoba a nerovnosti. Žáci si uvědomují a třídí své vědomosti o tématu a zasazují je do geografického kontextu, pracují s ukazateli chudoby a souvisejícími pojmy. Zamýšlejí se nad příčinami chudoby a jejími projevy v každodenním životě v kontextu světa, ale i Česka a současné situace.

45 min

8. a 9.
ročník

Vzdělávací oblast a vyučovací předmět: Člověk a příroda – Zeměpis, Člověk a společnost – Výchova k občanství

Průřezové téma: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova

Tematické celky: Geografické informace, zdroje dat, kartografie a topografie; Regiony světa; Společenské a hospodářské prostředí; Životní prostředí; Mezinárodní vztahy, globální svět

Očekávané výstupy:

Z-9-1-01 Žák organizuje a přiměřeně hodnotí geografické informace a zdroje dat z dostupných kartografických produktů a elaborátů, z grafů, diagramů, statistických a dalších informačních zdrojů.

Z-9-3-03 Žák zvažuje, jaké změny ve vybraných regionech světa nastaly, nastávají, mohou nastat a co je příčinou zásadních změn v nich.

Z-9-4-02 Žák posoudí, jak přírodní podmínky souvisejí s funkcí lidského sídla, pojmenuje obecné základní geografické znaky sídel.

Z-9-5-03 Žák uvádí na vybraných příkladech závažné důsledky a rizika přírodních a společenských vlivů na životní prostředí.

VO-9-5-02 Žák uvede některé globální problémy současnosti, vyjádří na ně svůj osobní názor a popíše jejich hlavní příčiny i možné důsledky.

Klíčové kompetence:

Kompetence komunikativní

Kompetence sociální a personální

Cíle vyučovací jednotky:

Žák zasazuje své dosavadní znalosti k tématu chudoby do geografického kontextu.

Žák se zamýšlí nad projevy chudoby v každodenním životě člověka.

Pomůcky a doplňující materiály:

Prezentace k videu Člověče, (ne)zvol si

Text k prezentaci (podklad pro vyučující)

Slepá politická mapa světa pro dvojice žáků a pastelky / promítnutá mapa a post-it lepička / atlas

Kartogram s ukazatelem extrémní chudoby ve světě

Doplňovačka – Bludný kruh chudoby (v online či papírové podobě)

Doplňující tematické podklady pro učitele

*Všechny online aktivity lze stáhnout a následně ve výuce využívat offline. Tímto lze eliminovat potenciální problémy s pomalým internetem.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Digitální vzdělávací zdroj pro výuku zeměpisu,
RČ: CZ.02.3.68/0.0/0.0/18_067/0012346

POPIS VYUČOVACÍ JEDNOTKY

1

Evokace

🕒 10 min

Brainstorming

Ptáme se žáků: *Které slovo nebo zkušenost se vám vybaví, když se řekne chudoba? Co všechno si pod tímto slovem představíte?* Píšeme asociace žáků na tabuli (v této fázi nehodnotíme, nekomentujeme).

Potom žákům připomeneme video *Člověče, (ne)zvol si z předchozí lekce*. Promítneme *Prezentaci k videu Člověče, (ne)zvol si*, která obsahuje obrázky z videa, aby si žáci připomněli jeho děj a zásadní výjevy. Žáci mohou výjevy sami komentovat. Jako opora k prezentaci pro učitele slouží materiál *Text k prezentaci*.

2

Chudoba ve světě

🕒 20 min

V této části lekce se budeme věnovat úrovni chudoby ve světě a zobrazování její úrovně na mapě.

- Rozdáme žákům do dvojic slepou mapu světa a pobídneme je, aby na základě videa zkusili **vytipovat, ve kterých zemích žijí lidé nejvíce postižení chudobou**. Tyto země (max. 10) vybarví jednou barvou. Pro jednodušší orientaci v mapě je možné použít atlas. (Popř. druhá verze: Promítneme na zeď slepou mapu světa, žáci dostanou do dvojic post-it lepička a mají dané země označit jejich nalepením.)
- Promítneme na zeď kartogram zobrazující absolutní extrémní míru chudoby – denní příjem do 1,9 USD/osobu. Částku v dolarech žákům pro lepší názornost přepočítáme na české koruny, což je přibližně 42 Kč. Porovnáme kartogram s tipy žáků.
- Na základě reálií z videa žáci hádají, **ve které z označených zemí by se mohl odehrávat příběh Aminy**.
- Zeptáme se žáků, jestli někdy slyšeli pojmy *bohatý Sever a chudý Jih* a z čeho asi při pohledu na mapu vychází. Můžeme zmínit i pojmy *rozvojové země* a *země třetího světa*.
- Použitý kartogram zobrazuje chudobu pouze pomocí finančního příjmu, tedy ekonomického indikátoru.

Žáky bychom měli dobře zvolenými otázkami dovést k tomu, aby si uvědomili i **neekonomický rozměr chudoby**: Např. *Co znamená chudoba pro každodenní život člověka? Je problémem lidí trpících chudobou jen to, že mají málo peněz? K čemu lidé postižení chudobou nemají přístup?*

- Jako pomůcku můžeme promítnout konkrétní **definici chudoby (OSN) z roku 1998**: „*Chudoba je v zásadě odepření voleb a příležitostí, porušení lidské důstojnosti. To znamená nedostatek základních schopností k efektivnímu fungování ve společnosti. Znamená to nemít dostatek na nakrmení a oděni rodiny, nemít kam jít do školy nebo na kliniku, nemít pozemek, na kterém lze pěstovat své jídlo nebo práci k vydělávání na živobytí, nemít přístup k úvěru. Znamená to nejistotu, bezmocnost a vyloučení jedinců, domácností a komunit. Znamená to náchylnost k násilí a často zahrnuje bydlení v okrajových nebo nestálých oblastech, bez přístupu k pitné vodě nebo hygieně.*“
- Poté se zeptáme žáků, zda si myslí, že je ukazatel absolutní extrémní míry chudoby dostačující pro zobrazení úrovně chudoby. Promítneme žákům infografiku a představíme **ukazatel MPI (multidimensional poverty index, česky zvaný jako vícedimenzionální index chudoby)**.
- Zmíníme, že ukazatelů chudoby existuje více a celkový obrázek si můžeme udělat nejlépe jejich shrnutím.

Pozn.: Při interpretaci jevů zobrazených v kartogramu je třeba kriticky přihlídnout k úrovni důvěryhodnosti dostupných zdrojových dat. Pro některé země data nejsou vůbec k dispozici; u některých států stojí jejich věrohodnost za diskusí.

3 Bludný kruh chudoby / Místo a chudoba

🕒 5 min

Můžeme si vybrat ze dvou aktivit:

3A Bludný kruh chudoby

V aktivitě *Doplňovačka – Bludný kruh chudoby* se věnujeme příčinám a důsledkům chudoby. Žáci přiřazují jednotlivé pojmy v doplňovačce ve tvaru kruhu se šipkami. Aktivitu lze realizovat online na webu nebo vytisknout na papír a vyplňovat ručně.

Ptáme se žáků: *Proč se schématu říká zrovna bludný kruh chudoby? Co v tomto případě kruh symbolizuje?*

3B Místo a chudoba aneb Proč je Amina chudá?

Necháme žáky, aby se ve dvojicích na základě toho, co viděli ve videu a četli v rozhovoru v minulé hodině, zamysleli nad otázkami:

- *Co vše víme o podmínkách v místě, kde Amina bydlí?*
- *Jak tyto podmínky ovlivňují život Aminy?*

(Amina bydlí v místě, které trpí suchem, pitná voda je daleko, je zde špatná infrastruktura, špatná dopravní dostupnost – chybí silnice, nefunguje systém sociálního zabezpečení.)

Žáci sdílí, k čemu došli. Učitel ověří, jak žáci rozumí pojmu „*systém státní sociální podpory*“ (Věděli byste, jak stát u nás pomáhá těm, kteří pomoc potřebují?). Případně doplní informace o některých formách pomoci státu (informace naleznete v dokumentu *Doplňující tematické podklady pro učitele*).

4 Reflexe

🕒 10 min

Vrátíme se k brainstormingu na konci hodiny. Společně s žáky vybereme pojmy, které v hodině padly, a ty zakroužkujeme jako potvrzení jejich relevance. Jinou barvou dopíšeme pojmy nové, které zazněly až v průběhu hodiny.

Závěrečná diskuse

Ptáme se žáků např.:

- *Jaké současné problémy brání celosvětovému snižování podílu lidí, kteří žijí v extrémní chudobě? (klimatická změna, ozbrojené konflikty, pandemie covid-19, epidemie jiných chorob, ...)*
- *Existují nějaké nástroje, které mohou tuto situaci řešit? (v této otázce se vracíme k tématu humanitární pomoci a rozvojové spolupráce v první lekci)*
- *Jsou nerovnosti a chudoba problémem jen méně rozvinutých zemí? (Je třeba, aby si žáci z lekce neodnesli dojem, že chudoba je problémem pouze v Africe a dalších chudých zemích).*
- *Můžeme se s chudobou a nerovnostmi potkat i u nás, v Česku? (zvážíme zařazení otázek vzhledem ke složení žáků ve třídě)*
- *Jakou roli má stát na poli řešení nerovností? (srovnání Česka s fungujícím systémem soc. zabezpečení a rozvojových zemí, kde takovýto systém často nefunguje)*

Doplňující aktivita pro žáky na webu: Spojovačka – Nerovnosti

Spojovačka představuje a rozvíjí pojmy, které se týkají velice blízkému tématu chudoby, kterým jsou nerovnosti. Žáci mají za úkol k názvu nerovnosti přiřadit definici a konkrétní reálný příklad.

